

Hva jeg mente - hva jeg mener

Taler

Eyvin Dahl

Dato

14 desember 1959

Sted

NRK radio

Omstendigheter

Kåseri i Kringkastingen

- 1 Når man har hørt en rekke av dem som har uttalt seg i denne serien: «Hva jeg
mente og hva jeg mener», - så sitter man oftest igjen med følelsen av at Voltaire
hadde sørgelig rett der han sier: «En mann har bare et visst antall tenner, hår og
ideer. Det kommer tider da han nødvendigvis må miste sine tenner, sitt hår og -
5 sine ideer.»

- Men ingen regel uten unntak. - Jeg har i grunnen hatt en masse meninger fra
min tidligste ungdom, for ikke å si: barndom av, meninger grunnlagt på
ettertanke og overbevisning, jeg kunne for så vidt konkurrere med selveste
10 Cappelens forlag og gi ut en serie «Upopulære meninger». - For meg personlig
har de betydd ganske mye, og storparten av dem mener jeg den dag i dag.

- Mine tidligste meninger var utvilsomt miljøbetonet og fikk sin utforming dels i
harmoni med, dels - og vesentlig - i protest mot miljøet.

- 15 Min far var sønn av sin bygds eneste venstremann og var selv venstremann.
Dessuten var han dissenter og innflytter. - Alt dette gjorde ham til litt av en
«outsider» i den lille og gjennomsiktige byen i en tid, da det å være
venstremann var verre enn å være kommunist i dag. - Hans trassige radikalitet
20 tvang meg til å gå som en av de meget få i 17. mai-tog med rent flagg før flagget,
og mitt flagg ble ødelagt, og jeg fikk mine 17. mai-pryl av «sillesalaten»s
tilhengere. - Senere nedigjennom livet har jeg aldri hatt synderlig tilovers
hverken for 17. mai eller sill, ennsi sillesalat! Kan noen egentlig forundre seg
over det?!

- 25 Min mor lærte meg tidlig å lese. - Jeg hadde pløyet igjennom Familiebibelen og
en rekke historiske romaner lenge før jeg enda var skolemoden, og min interesse

for historie har aldri forlatt meg. Men følelse av å tilhøre dem som var
30 «annerledes» og fikk svi for det, ga meg tidlig samkjensle med alle som hadde
lidt og led urett. Jesus var all right, han ble myrdet av sin tids overklasse, fordi
han - ifølge Lukas evangelium 23. kapitel 5. vers - «oppviglet folket». -
Bjergprekenen var noe av det vakreste jeg visste, men den var blitt forrådt av
dem som vakt skulle være ned gjennom hele den skrevne historie, uansett hvilke
35 religiøse dogmer de såkalte kristne hadde bekjent og bekjente seg til.

16 år gammel flyttet jeg til Oslo og fortsatte å være «annerledes». Jeg røykte ikke,
fordi jeg syntes - som jeg synes i dag - at det var idiotisk å la penger gå opp i røyk,
jeg drakk ikke, fordi jeg ikke hadde lyst til å miste herredømmet over meg selv og
40 mine ord og handlinger, jeg bante ikke, fordi jeg fant det unødvendig å bedrøve
min mor og fordi jeg fant - som jeg fremdeles finner - det norske sproget rikt
nok uten slike utvekster.

Som alle studenter kom jeg i kontakt med filosofien og sosialismen. Den første
45 ga meg lite, den siste ga meg alt. - Marxismen klarla de undertryktes problemer
og viste veien ut av uføret. I dens materialistiske historieoppfatning fant jeg
«den røde tråd» i menneskehetens utvikling, og der finner jeg den fremdeles. - I
Lenins verker fant jeg i min tidligste ungdom videreføringen av marxismen
omskapt til den levende udogmatiske «ledetråd til handling», som den i dag er
50 for hundreder på hundreder av millioner mennesker over hele verden.

Jeg ble overbevist om at det kapitalistiske samfunnet er klassesdelt som alle
tidligere samfunn, og at det er forholdet til produksjonsmidlene, dvs.
naturherligheter, bedrifter, redskaper og for øvrig alt som det produseres av og
55 med, som bestemmer hvilken klasse et menneske tilhører.

Kapitalistklassene eier produksjonsmidlene og nytter sin eiendomsrett til å
utbytte lønnstakerne som utfører det verdiskapende arbeid ved hjelp av de
produksjonsmidlene de ikke eier. - Et menneskes lønn eller formue er uten
60 klassemessig betydning og skaper ingen klasseforskjell, så lenge den ikke nyttes
til utbytting av medmennesker. - Jeg ble overbevist om, at all historie er
historien om klassekamp, at overgangen fra kapitalisme til sosialisme bare kan
skje ved sosialisering av produksjonsmidlene og at det nye sosialistiske
samfunnet må sikres gjennom et folkeflertallsdiktatur, som i virkeligheten er det
65 sosialistiske demokrati. Men mens mindretallsdiktaturet i det kapitalistiske
samfunnet er ment å skulle vare evig, vil flertallsdiktaturet i det sosialistiske

samfunnet være forbigående som et «nødvendig onde» på veien til det klasseløse kommunistiske samfunnet.

70

Alt dette mener jeg fremdeles.

75

En kommunist må være anti-militarist, men kan ikke være motstander av enhver krig. Det fins undertrykte kolonifolk som er nødt til å slåss for å vinne sin frihet, det var og er eiendomsløse klasser i kapitalistiske land som er nødt til å reise seg mot sine utbyttere og ryste av seg åket med våpen i hånd, det er sosialistiske land som må forsvare seg mot angrep fra kapitalistiske og fascistiske land. I vår tid - etter 2 verdenskriger og med lagre av de mest djevelske utryddingsvåpen - er en ny verdenskrig en meningsløshet, en forbrytelse mot menneskeheten, og den kan unngås ved målbevisst aktiv kamp for freden. I denne kampen må Norge være med ved å gå ut av NATO, inn i en atomfri sone og arbeide for total avrusting. I dag kan og bør verdens framtid avgjøres ved fredelig kappestrid mellom de to verdensomspennende ideologier: Kapitalisme og kommunisme.

80

85

Avrustning er sosialismens og kommunismens ideal. I den kommunistiske verden er der ingen klasser og intet grunnlag for krig. Der vil våpnene bli kastet på skraphaugen hvor de rettelig hører hjemme, og mulige uoverensstemmelser mellom land og folk vil kunne løses ved fredelige forhandlinger og overenskomster.

90

Det tyske sosialdemokratis sjåvinisme i den første verdenskrigen 1914 og skjendige forræderi mot sosialismen i 1919 berøvet meg troen på sosialdemokratiet som de undertryktes befrier, senere begivenheter har dessverre gang på gang bevist at jeg ikke har tatt feil.

95

Sovjetunionen derimot har vist håndens og åndens arbeidere hvordan de skal kunne løse sin historiske oppgave: I tidens fylde å skifte ut det kapitalistiske samfunnssystemet med det sosialistiske.

100

I Stavanger, hvor jeg har hatt mitt arbeide de siste 37 årene, møtte jeg kommunisten, postmester Adam Egede Nissen, sjarmerende og temperamentsfull. Vårt samarbeid i Sovjetunionens Venners Forbund og Internasjonal røde Hjelp, vårt vennskap og kameratskap var stormfullt men hyggelig, for offisielt sto vi jo i hvert vårt parti. At jeg sto i Venstre-kommunistisk Ungdomsfylking (det senere AUF) og Arbeiderpartiet og ble der

105

så lenge som jeg gjorde, skyldes en feilvurdering som jeg om litt skal komme tilbake til.

110 I 1927 reiste jeg i Egede-Nissens sted til Moskva i anledning av
Oktoberrevolusjonens 10-årsdag. Sovjetfolkets mektige demonstrasjonstog og
Trotski's ynkelige forsøk på mot-demonstrasjon glemmer jeg aldri. I Moskva
traff jeg blant mange andre også Ture Nerman, som jeg som skandinav og
avholdsmann sluttet meg til og reiste hjemover sammen med over Finnland.
115 Han var dengang rødglødende kommunist og moret seg med å «belære» og
gjøre narr av sin «lyserøde sossekamerat» fra Stavanger. I dag er rollene byttet
om, - nå er det han som er «søtsuppe rød» og jeg som er «mørkerød». Etter å
ha lest annet bind av hans selvbiografi: «Allt var røtt» (1950) mener jeg å forstå
grunnen til hans faneflukt.

120 Mange intellektuelle, og særlig slike med kunstneriske tilbøyeligheter, slutter seg
til den kommunistiske bevegelsen på sentimentalt følelsesbetont lyrisk grunnlag
uten kjennskap til marxismen-leninismen og uten interesse for og vilje til å
skaffe seg det. Mange lider av persondyrkelse og forveksler sak og person. Svikter
125 eller dør den person de dyrker, eller skjer det noe som støter disse intellektuelle
individualisters sarte småborgerlige fornemmelser, så svikter de selv, tar sin hatt
og går - og fred være med dem! - Da de som regel på grunn av sin
intellektualisme har bråket så mye både for og mot kommunismen, henholdsvis
før og etter sin utmeldelse eller eksklusjon, blir deres forsvinningsnummer tillagt
130 altfor stor betydning.

Det er en ting jeg er gla for: at jeg aldri har vært innom «Mot Dag», den
revesaksen som så mange intellektuelle fra 1921 og utover ble sittende fast i. Jeg
har aldri kunnet fordra å bli forsynt med skreddersydde meninger som andre
135 har utarbeidet, jeg vil selv arbeide meg fram til det jeg mener. «Mot Dag»
manglet etter min mening den absolutte betingelsen for å kunne utføre positivt
uegennyttig sosialistisk-kommunistisk arbeid: Kontakten med massene, med
arbeiderklassen. Motdagistene ville ikke lære av massene, de ville påtrykke dem
sitt stempel. Derfor ble de heller aldri det arbeidende folkets talerør. De ble
140 «guden» Erling Falks talerør, og persondyrkelse har ingenting med marxisme å
bestille. Hadde jeg vært ondskapsfull av natur, hvilket jeg absolutt ikke er, så
kunne jeg - med tanke på gamle Churchill's berømmelige ord - ha sagt, at «aldri
har så få sagt så mye til så lite gavn for så mange», og aldri har vi senere sett så
mange levende bevis for, at dem som Vårherre gir «forstand» til i tide å

fornekte sin fortid og løpe fra sin overbevisning, dem gir han også et embete.

Opp gjennom de hektiske 30-årene sloss jeg ustanselig hvor jeg kunne komme til med munn og penn for marxismen-leninismen og mot enhver utglidning innen
150 Arbeiderpartiet i høyresosialdemokratisk retning, bl.a. på samtlige landsmøter i partiet og ungdomsfylkingen. Og her kommer feilvurderingen: Jeg innbilte meg for ramme alvor at denne kampen skulle lykkes trass i at jeg ikke kunne unngå å se, at selv om partiprogrammet var aldri så revolusjonært, så ble praksis mer og mer reformistisk.

155 Som den viktigste oppgaven utad så jeg kampen mot fascismen og nazismen. Jeg så at Sovjetunionen konsekvent kjempet for fred, mot nazisme og krig.

Jeg så med stigende forferdelse Vest-Europas lefling med og hjelp til Hitler for å
160 få ham til å gå løs på verdens eneste sosialistiske stat.

Og verst av alt: de sosialdemokratiske partiene fulgte med på denne dødsferden, som her i Norge kulminerte i sovjethetsen under Sovjet-Finnlandskrigen i 1939, hvor jeg hadde den harde jobben å forklare og forsvare Sovjetunionens
165 standpunkt på et landsmøte i Arbeiderpartiet mot en hysterisk oppagitert masse på om lag 300. Nå, det var ikke første gang jeg ble pepet ut, det ble heller ikke siste! Første gangen var, så vidt jeg erindrer, omkring 1915, da jeg på et møte i Medisinerforeningen fremmet forslag om noe så uhørt som at medisineres tradisjonelle oktoberfest skulle være tørrlagt.

170 Totalavholdsmann har jeg alltid vært - av sosiale grunner, og er det fremdeles. Jeg har alltid vært enig med Kyrre Grepp, der han sa: «Et samfunnssonde, det ikke bare innskrenker, det utrydder man!», og jeg tiltrer fremdeles fullt ut de ordene jeg engang så malt på veggen i et Folkets Hus nede i Tyskland:

175 «Drikkende arbeidere tenker ikke, tenkende arbeidere drikker Vel, etter hvert får man jo en viss trening også i det å bli hysjet ned og pepet ut, i hvert fall har jeg fått det. Mitt standpunkt til Sovjet-Finnlandskrigen i 1939 førte til at jeg prompte ble kastet som Stavanger Arbeiderpartis formann og deretter politisk isolert. - Og allikevel, hva jeg dengang mente: at Sovjetunionen var nødt til å ta
180 det skrittet sammen med en rekke andre upopulære og misforståtte skritt både av hensyn til seg selv, demokratiet og freden i verden, det mener jeg fremdeles!

I løpet av okkupasjonen var det ikke mer enn naturlig at jeg etter hvert havnet i

185 det kommunistiske partiet. Det var endelig gått opp for meg at det ikke nyttet å
radikalisere arbeiderpartiet i marxistisk-leninistisk retning innenfra. Man fikk
ikke fred i sin samvittighet om man protesterte aldri så mye overfor verden, når
man allikevel til stadighet ruslet med på ferden. Det er i det kommunistiske
partiet det nytter å kjempe for sosialismen og kommunismen, det mente jeg i
190 årene 1939-45, det tok jeg konsekvensen av og det mener jeg fremdeles.

Og jeg mener at selve utviklingen har bevist riktigheten av de meninger jeg har
stridt meg fram til. Jeg har ellers i yrkes og embeds medfør alltid hatt den
vanskjebne å se samfunnet på vrangsidene. At det har vært medvirkende både til
195 hva jeg mente og hva jeg mener, derom er det ingen tvil, og det har gjort meg
enig med metodistpresten Stanley Jones der han sier om det kapitalistiske
samfunnet: «Når vi er på det beste, spiller vi "velgjørende bror" overfor de
fattige istedenfor å være brødre i en verden organisert på brorskap. Det er i bunn
og grunn urett at en mann som har penger, dermed har rett til å skalte og valte
200 og avgjøre den Økonomiske skjebne for dem av sine medmennesker som bare
har hjerne og muskler å yte til industrien. Forholdet trenger ikke barmhjertighet
så det kan mildnes, men rettferdighet så det kan forandres.» - Men denne
forandringen kan man bare oppnå gjennom kommunismen.

205 Det er ikke så mange ukene siden en kjent mann i denne serien i kringkastinga
uttalte at «det gis ikke 2 større motsetninger enn kristendommen med sin
forkynnelse av det enkelte menneskes umistelige verdi og kommunismen med
sin fornektelse av at det enkelte menneske har noen som helst egenverdi." Det er
eiendommelig at et høytintelligent menneske kan være så fullstendig blind for
210 Jesu ord i Mathæus 7. kapitel, 3. til 5. vers om splinten og bjelken. Han - såvel
som mange av mine geistlige venner - tar etter min mening fullstendig feil, når
de setter kristendommen opp som et alternativ til kommunismen. Den sanne
kristendom har ikke levevilkår i en verden der det enda fins kapitalisme. Først i
en kommunistisk verden vil den i tilfelle ha sjanse og mulighet for å slå rot og
215 vokse og blomstre. Det mente jeg for 45 år siden, jeg finner ingen grunn til å
mene noe annet i dag.

I et kapitalistisk samfunn kan «frihet, likhet og brorskap" aldri bli annet enn en
frase og en floskel. Hvor er friheten for det menneske som i krisetider ikke får
220 solgt sin eneste eiendom: sin arbeidskraft, men blir gående arbeidsløs. Hvor er
likheten i et samfunn hvor det er rasediskriminering, og hvor et fåtall har ranet
til seg eiendomsretten til produksjonsmidlene, og hvor er brorskapet i et

225 samfunn hvor disse få i fri og brutal konkurranse nytter sin eiendomsrett til å bli
enda rikere, noe som bare kan skje ved at dette fåtallet utbytter massene og trår
sine medmennesker ned?! - eller for på ny å sitere Stanley Jones: «hvor den
svakeste blir satt til veggs og djevelen tar den bakerste i rekken».

230 I en kommunistisk verden hvor produksjonsmidlene er felleseie, vinner det
arbeidende folket for første gang retten til å arbeide for seg selv til alles beste,
retten til å være herre over de åndelige og materielle verdier de selvskaper, fri for
utbytting, fri frykten for kriser og arbeidsløshet, fri frykten for sykdom, ufrihet
og alderdom, fri frykten for krig.

235 I en kommunistisk verden vil alle mennesker få samme rett og plikt til å arbeide
etter evne og krefter i den utstrekning det er nødvendig, og nyte samarbeidets
frukter etter behov.

240 Kommunismen - og den alene - fører til hel og full FRIHET og til absolutt
LIKHET overfor så vel arbeidet som loven for hvert eneste menneske uansett
kjønn, tro, nasjonalitet, byrd, rase og hudfarge, og av det kommunistiske
fellesskapet vokser det virkelige BRORSKAP fram!

245 Dette mente jeg for 45 år siden, i studenterboka ser jeg at dette mente jeg også
som 25-årsstudent i 1938 og det samme mener jeg den dag i dag!

Kilde

Minneskrift. Stadsfysikus Eyvin Dahls siste taler og kåserier. Stavanger Kommunistiske Parti, 1962, s. 7-14.

250

Emner

Foredrag, Kommunisme, Sosialisme

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/hva-jeg-mente-hva-jeg-mener>

255

260